

Història antiga

Amílcar, el pacte amb els romans i la fundació de Barcelona

Haurem d'arribar a la conclusió que els nostres historiadors ignoren el tercer segle abans de C.

Ferran Soldevila, en la seva bella *Història de Catalunya*, enllesteix en tres ratlles (pàg. 10) tot el relatiu a Indíbil i Mandoni: "Però un príncep ilerget, Indíbil, aconsegueix l'alçament de totes les tribus de l'Ebre: és —podríem dir— el primer alçament històric de Catalunya, seguit de prop per un altre alçament d'ilergets, lacetans i ausetans, en què Indíbil vençut, va trobar la mort (206-205)."

I res més. La vigorosa personalitat del rei d'Ilerda s'atura aquí, i ja no és objecte de cap altra consideració. El seu exemple resta difús, apagat. La veu de la terra es limita a aquestes ratlles.

En un *Dic. Biog.* es parla d'Indíbil i Mandoni en termes confusos i contradictoris. Del primer, es diu que "li concediren la llibertat gràcies a una petició de Mandoni. Es rebel·là també en 206, i altra vegada resultà vençut". El segon, l'article del qual té nou ratlles més, és presentat com el cap dels ausetans (?), que dirigí (?) una gran revolta i que fou crucificat(?).

En els dos llibres que nosaltres hem dedicat a aquests dos germans hem demostrat, segons les fonts antigues, el procés de llur vida i de llur sacrifici exemplar. No insistirem aquí sobre aquests personatges, però direm només que no tot allò que s'escriu d'ells s'ajusta a la veritat històrica.

Anem, ara, a parlar de la falsa llegenda de la fundació de Barcelona per Amílcar Barca. Des d'un punt de vista lògic hi hauria només una raó semàntica, o sentimental, perquè el general cartaginès pertanyia a la família dels Barcines, la branca més influent, juntament amb els Hannó,

del Senat de Cartage. I ja no existeix cap altre argument al seu favor. I el propi nom de Barca no té, tampoc, gaire consistència. Heeren, en *Comerç i política de les nacions antigues*, vol. IV, diu que: "No hi havia noms propis entre els cartaginesos, sinó solament sobrenoms manlevats a certes qualitats o a una semblança amb alguns animals. Així el nom de Barca significava "llamp" i era el sobrenom personal d'Amílcar."

Amílcar entrà a la península ibèrica per les Columnes d'Hèrcules, l'any 238 aC. i no es mogué mai de les regions del Migdia i del centre fins que trobà la mort en una batalla. I aquí es presenta el primer problema. En quin indret morí?

Polibi no l'esmenta, i escriu només: "Acabada la guerra d'Àfrica, els cartaginesos enviaren a Ibèria un exèrcit sota les ordres d'Amílcar. Partí, aquest, amb el seu fill Aníbal, que tenia aleshores nou anys, travessà l'estret format per les Columnes d'Hèrcules i restablí a Ibèria els interessos de la seva República. Durant els nou anys que romangué en aquest país, sotmeté a Cartage un gran nombre de pobles, els uns amb les armes i els altres amb negociacions. Finalment, acabà els seus dies d'una manera digna de les seves primeres gestes, amb les armes a la mà i en un camp de batalla, on tenia enfront seu un exèrcit molt nombrós i molt aguerrit, fent prodigis de coratge i de valor" (*Hist. Gen.*, II, 1).

Corneli Nepos és més precís: "No obstant, havent passat Amílcar el mar, abordà a Hispània, i, ajudat per la fortuna, hi obtingué grans èxits. Sotmeté les nacions més poderoses i més bel·licoses, i enriquí tota l'Àfrica de cavalls, armes, homes i plata. Anava a portar la guerra a Itàlia quan fou mort en un combat contra els vetons,

nou anys després de la seva arribada a Hispània” (*Vides: Amílcar*, IV). Però els vetons eren un poble que ocupaven la regió on avui es troba la ciutat de Salamanca.

Titus-Livi concreta més: “Els romans acampen a Castri-Album, lloc cèlebre per la mort del gran Amílcar” (*Hist. Rom.*, XXIV).

I, finalment, Diodor de Sicília detalla: “Asdrúbal, gendre d’Amílcar, en assabentar-se de la mort del seu sogre es posa en marxa en direcció d’Akra-Leuké amb més de cent elefants. Atacà de primer el rei Oristó i féu degollar tots aquells que considerà com responsables de la desfeta d’Amílcar.” I el traductor francès d’aquest pasatge identifica Akra-Leuké amb la vila d’Alacant.

Naturalment, davant de tantes referències contradictòries, fa difícil de prendre una posició, no pas sobre l’any de la mort d’Amílcar (229 aC.) sinó sobre el punt precís de la terra ibèrica on perdé la vida. Això sense tenir en compte, per exemple, que Polibi elogia el valor dels seus darrers moments, mentre que Diodor el fa morir ofegat en un riu (no diu el nom). I no podem oblidar que Polibi és el més verídic dels historiadors del seu temps i que visqué més d’un segle abans que Diodor, el qual passa per ésser un home desigual i que utilitzà abundantment el material recollit pels seus predecessors.

Què hem de creure, nosaltres? La confusió existeix encara als nostres dies. El *Larousse* (9 grans volums), dona la data de la mort d’Amílcar sense indicar el lloc; el *Dic. d’Hist.* (1866), comenta (versió de Corneli Nepos) que fou mort “en una batalla que lliurà als vetons, poble de la Lusitània, a Portugal”. L’*Espasa-Calpe* (1933) no parla de l’indret, però afegeix que “se li atribueix la fundació de Barcelona”.

Novament es recull la fantasia creada, que ja no és, avui, acceptada per ningú. No censurem als nostres historiadors actuals el fet de repetir que Amílcar no fundà Barcelona, però trobem que no caldria parlar-ne. La notícia degué sortir fa temps de la imaginació d’algun esperit poc rigorós i ha cuejat amb més o menys fortuna.

Miquel Tarradell (*G.E.C.*), en parlar d’Amílcar es queda amb la versió de Diodor de Sicília, tant pel que toca a l’indret de la seva mort com de fer-lo ofegar “en travessar un riu”. I acaba amb aquests mots: “La tradició que el fa funda-

dor de Barcelona no té fonament històric i és molt improbable que Amílcar trenqués el pacte contret amb els romans de no travessar l’Ebre.”

I ja tenim un altre problema vidriós. Tarradell es podia estalviar de parlar aquí del “pacte” tàcit que sembla que existí entre els romans i Asdrúbal, el gendre d’Amílcar. Fa difícil d’imaginar-se que, aquell, pogués ésser establert amb Amílcar, per diverses raons que anem a comentar:

1. Amílcar vingué a Ibèria per anar, després, a fer la guerra als romans, i el seu darrer pensament fóra d’acceptar una línia que pogués limitar el seu moviment.

2. Mort Amílcar, el seu gendre Asdrúbal fundà Cartage-Nova, hi bastí un gran palau, es féu tractar com un rei i s’ocupà, els vuit anys que visqué, de governar Hispània amb tacte i moderació. El pacte fou, per a ell, profitós.

3. Amílcar no passà mai ençà de les terres del centre de la península, ocupat en guerres contínues amb els naturals del país.

4. Els romans no arribaren a Empòrion, per primera vegada, fins l’any 218 aC., ja en plena Segona Guerra Púnica, i 18 anys després de la vinguda d’Amílcar.

5. Polibi (*Hist. Gen.*, III) diu que el cèlebre tractat amb Asdrúbal nasqué de la necessitat que tenien els romans de salvar el perill que pesava al seu damunt. Els gals els amenaçaven terriblement, i els romans tractaren Asdrúbal amb suavitat. “I en el tractat que establiren amb ell, sense fer menció de la resta d’Ibèria, només li exigiren de no portar la guerra ençà de l’Ebre.”

Amílcar, doncs, no hauria pogut en aquestes circumstàncies cloure cap pacte amb els romans. Ni hauria volgut fer-ho.

I, per acabar, ens referirem a una nota sobre el famós pacte i sobre la possible fundació de Barcelona que els editors del meu llibret *Aníbal a Catalunya* es van permetre d’afegir-hi per llur compte, sense consultar-me (pp.49-51). En aquestes ratlles s’al·ludeix novament al mateix fet: “Amílcar no arribà a la nostra platja, deturat a la frontera pactada de l’Ebre.” I, més endavant: “...ells (Amílcar i Aníbal) no van fundar Barcelona”.

No insistirem. Hem exposat ja els nostres ar-

guments per a rebatre el primer punt, i afegirem només que nosaltres no hauríem escrit aquelles ratlles. Sobre la veritable fundació de la ciutat de Barcelona no era propòsit nostre de parlar-ne aquí. D'altres persones ben preparades hi han dedicat extensos estudis.

La nostra intenció era, només, de fer alguns

aclariments amb el bon desig que puguin servir per a evitar interpretacions errònies. El segle III anterior a C. és un dels més interessants de la Història. I si els nostres historiadors es decidessin a penetrar-hi seriosament?

J. B. Xuriguera